

Διεθνές Συνέδριο Γαλλοφωνίας (CIEF)

Το Διεθνές Συμβούλιο Γαλλόφωνων Σπουδών (CIEF) πραγματοποίησε στη Γουαδελούπη το όγδοο διεθνές του Συνέδριο. Περισσότεροι από 300 σύνεδροι, επιστήμονες, ερευνητές και προσωπικότητες της Τέχνης, συναντήθηκαν στο γαλλόφωνο νησί της Καραϊβικής για να συζητήσουν θέματα λογοτεχνίας και κριτικής καθώς και θέματα που άπτονται και άλλων γνωστικών πεδίων, όπως της πολιτικής επιστήμης, της κοινωνιολογίας, των γυναικείων σπουδών, της ανθρωπολογίας.

Εξετάζοντας σφαιρικά τις θεματικές του Συνεδρίου παρατηρεί κανείς την πλήρη απουσία γαλλοκεντρισμού, καθώς πολυάριθμοι Σύνεδροι από τις ΗΠΑ, τον γαλλόφωνο Καναδά και τις γαλλικές Αντίλλες είχαν ως κεντρικό άξονα τη λογοτεχνική κίνηση των χωρών τους και τα πολιτισμικά πουλήματα των τοπικών κοινωνιών. Έτσι, συζητήθηκαν και ζητήματα περιθωριακών ομάδων που κατέθεσαν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στα πλαίσια μιας αμερικανικής δημοκρατίας με γλωσσική και οικονομική αγγλοσαξονική κυριαρχία: μειονότητες Ινδιάνων, θρησκευτικές μειονότητες, πολιτικοί εξόριστοι, μέλη της ασιατικής και κρεολικής διασποράς κ.λπ.

Τα κυριότερα θέματα που προσεγγίστηκαν, πάντοτε γύρω από τον άξονα της γαλλοφωνίας, ήταν η Νεγροσύνη, η «κρεολικότητα», οι τοπικές κουλτούρες, ο νεο-αποικιοκρατισμός, ο γυναικείος λόγος.

Ευρεία ήταν η παρουσία της γαλλόφωνης Αφρικής και του Μαγκρέμπ με προσεγγίσεις στο έργο των Calixth Beyala (*Tu t' appelle ras Tanga*), Andrée Chédid (*L' Autre*) και Abdelhak Serhane (*Le Soleil des Obscures*): Η γαλλόφωνη λογοτεχνία της Καραϊβικής και του Καναδά προσεγγίστηκε μέσα από το έργο των Joseph Zobel (*La Rue Cases-Nègres*), Jacques Zobel (*La Rue Cases-Nègres*), Jacques Poulin (*Volkswagen Blues*), Anne Hébert (*Les Fous de Bassan*). Τα Media ως εργαλείο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και ο γαλλόφωνος κινηματογράφος, αποτέλεσαν μέρος της πολύπλευρης θεματικής του Συνεδρίου.

Παρ' όλη την αρνητική εικόνα της παλαιάς και κραταιάς αποικιοκρατικής δύναμης, δεν είναι λίγοι οι Γάλλοι συγγραφείς που συνεχίζουν να αποτελούν αντικείμενο λογοτεχνικής ανάλυσης και κριτικής στις γαλλόφωνες χώρες. Πρόκειται, ειδικότερα, για αντιαποικιοκράτες συγγραφείς όπως η Marguerite Duras, ο Michel Tournier και ο Le Cléz

ζίο με το αφρικανόφιλο Onitsha. Παρά την επικράτηση αυτού του πνεύματος, οι Sartre και Camus μελετήθηκαν ελάχιστα, ενώ το φεμινιστικό έργο της Simone de Beauvoir απασχόλησε αμυδρά τις ριζοσπάστριες Αμερικανίδες φεμινίστριες των Ενώσεων «Women in French» και «Women and Literature» (WIF, WL). Αντίθετα οι γυναίκες συγγραφείς του Διαφωτισμού Mme de Staël, Olympe de Couges καθώς και η Claire de Duras, συγκέντρωσαν το έντονο ενδιαφέρον των Συνέδρων. Ενδιαφέρουσες ήταν επίσης οι ανακοινώσεις για τον οριενταλισμό και τις εκφάνσεις του στη λογοτεχνία, την πολιτική και τη ζωγραφική από τον Flaubert ως τον Pierre Loti, περνώντας από τον Gauguin και τον Delacroix.

Πολυάριθμες Συνεδρίες ασχολήθηκαν με τη γαλλόφωνη λογοτεχνία του Βελγίου και ειδικότερα με γυναίκες συγγραφείς (Amélie Nothomb, Evelyne Wilwerth, Lucie Spède). Δύο Συνεδρίες ασχολήθηκαν με χώρες όπου η άστική τάξη και η νομενκλατούρα της διανοήσης ήταν, από παράδοση, γαλλόφωνες όπως η Ρουμανία (Brancusi, Enesco) και η Ελλάδα (Anna de Noailles, Μητσάκης, Αλεξάκης).

Ακόμη και αν ο δυναμισμός, η ικανότητα δημιουργίας και ανανέωσης της θεματικής και των λογοτεχνικών μορφών, βρίσκονται χωρίς αμφιβολία έξω από τα σύνορα της γηραιάς ηπείρου, οι συλλογιστικές ικανότητες και ο κριτικός λόγος παραμένουν βαθιά ριζωμένα, αποκλειστικό προνόμιο των ευρωπαϊκών στοχαστών, όπως διαφάνηκε και από τις αναφορές στη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε από Αμερικανούς ερευνητές. Έτσι, συναντά κανείς στις ανακοινώσεις τους αναφορές στην ψυχαναλυτική κριτική (Jung, Bachelard), στην κοινωνιολογική κριτική (Lucien Goldmann, Althusser), στη γλωσσολογία (Kristeva, Derrida, Bakhtine, Genette, Greimas), στις θεωρίες των στρουκτουραλιστών και των φορμαλιστών (Todorov, Starobinski), στη σημειολογία (Barthes, Eco), στην ανθρωπολογία (Claude Lévi-Strauss), αλλά και στις συγκριτικές σπουδές (Pierre Brunel). Με δύο εξέχουσες εξαιρέσεις: τους θεωρητικούς της Νεγροσύνης (négritude) και της «κρεολικότητας» (créolité): F.L. Senghor, Césaire και Frantz Fanon.

Σε περισσότερες από εκατό παράλληλες Συνεδρίες και πολυάριθμες κεντρικές ομιλίες, οι Σύεδροι παρουσίασαν τα αποτελέσματα των επιστημονικών τους εργασιών και άκουσαν τους επίσημους καλεσμένους, συγγραφείς και προσωπικότητες της Τέχνης της γαλλοφωνίας. Το VIII Συνέδριο του CIEF με βεβαιότητα συνέβαλε, με την προβληματική που ανέπτυξε, στην προσέγγιση ζητημάτων που αφορούν ευαίσθητους τομείς της γαλλοφωνίας όπως το χώρο της πολιτικής, των διαπολιτισμικών σχέσεων, της λογοτεχνικής δημιουργίας και του φαντασιακού.

Κική Λαλαγιάννη

Η Δικτατορία 30 χρόνια μετά

Τον Δεκέμβριο του 1997 η Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης σε συνεργασία με το Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα οργάνωσαν Διεθνές Συνέδριο για τα 30 χρόνια από την κήρυξη του Δικτατορικού καθεστώτος της 21ης Απριλίου, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Πρόκειται για την πρώτη προσπάθεια επιστημονικής αποτίμησης του δικτατορικού καθεστώτος, των καταβολών και των επιπτώσεών του στη Γ' Ελληνική Δημοκρατία, τα πρακτικά της οποίας αναμένονται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον από την επιστημονική κοινότητα και όχι μόνον.

Για πρώτη φορά απ' ό,τι γνωρίζουμε σε επιστημονικό συνέδριο - με πρωτοβουλία της οργανωτικής επιτροπής (πρόεδρος ο ακαδημαϊκός Αριστόβουλος Μάνεσης), έγινε προσπάθεια να δεθεί ο επιστημονικός λόγος και με πολιτιστικές εκδηλώσεις, που με γενικό τίτλο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ άρχισαν από την παραμονή έναρξης και συνεχίστηκαν καθ' όλη τη διάρκειά του, στο φουαγιέ του νέου αμφιθεάτρου του Παντείου, που φέρει το όνομα του αγωνιστή κατά της Δικτατορίας και καθηγητή του Πανεπιστημίου Σάκη Καράγιωργα.

Οι εκδηλώσεις περιελάμβαναν:

- έκθεση ζωγραφικής με πίνακες του Δημοσθένη Κοκκινίδη (Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών) από την πρώτη περίοδο της δικτατορίας «...των δε κακών μνήμη... 1967-1997», που προλόγισε η Ματούλα Σκατσά (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).

- έκθεση πολιτικού βιβλίου και αντικαθεστωτικών περιοδικών που κυκλοφόρησαν την περίοδο

- προβολή του ντοκιμαντέρ «Το πολιτιστικό έγκλημα της χούντας» (ΕΤ 1, έρευνα-παρουσίαση από την δημοσιογράφο Ρένα Θεολογίδου).

Από τις εκδηλώσεις αυτές παραθέτουμε την εισαγωγική ομιλία του μέλους της Ο.Ε. του συνεδρίου Άλκη Ρήγου (Πάντειο Πανεπιστήμιο), διατηρώντας τον προφορικό χαρακτήρα του κειμένου.

Τούτη η εκδήλωση για τον Πολιτισμό και τη Μνήμη, με τα έργα-κραυγές του Κοκκινίδη να φωτίζουν το χώρο, με το όνομα του Δάσκαλου, καρφωμένο στην αίθουσα του Συνεδρίου, τη μορφή του να μας απενίζει, το βλέμμα του, να μας πυρπολεί με σας όλες και όλους έτσι μαζεμένους εδώ, αποκτά ένα άλλο νόημα θαρρώ.

Έχει ένα άλλο μήνυμα να δώσει, απ' αυτό που ως οργανωτική επιτροπή του Συνεδρίου για τη «Δικτατορία 30 χρόνια μετά», είχαμε αρχικά προβλέψει.

Απέναντι στο συνεχή θόρυβο, τη σύγχυση ιδεών, την περιρρέουσα κενόλογη χυδαιότητα του πολιτικού, που μας κυκλώνουν από ολούθε, είναι πράγματι δύσκολο, συχνά και επικίνδυνο, η προσπάθεια άρθρωσης ενός νηφάλιου λόγου, για το χτες τούτου του τόπου για το σήμερα και το αύριο όλων μας.

Σ' αυτή την εποχή συλλογικής αμνησίας, «χρόνια της αμνημοσύνης» τα ονομάτισε ο Max Friss.

Βεβαιότητων που καταρρέουν κι αβεβαιότητων που εδραιώνονται.

Ιδεολογικών ρευμάτων, που παρά τις πραγματικότητες που τα διαψεύδουν καθημερινά, αυτά επιμένουν να προπαγανδίζουν σχεδόν μονοπωλιακά το τέλος... της ιστορίας, των ιδεολογιών, της εργασίας, της κοινωνικής αλληλεγγύης, των συλλογικοτήτων.

Απέναντι σε όλα τούτα, κόντρα σε όλα τούτα και τόσα ακόμη ηχηρά παρόμοια.

Η δυναμική αυτής της υπό διαμόρφωση συλλογικότητας, ακόμη μιας μέσα στις τόσες που ξεφυτρώνουν γύρω μας - συλλογικότητας Πανεπιστημιακών Δασκάλων, Φοιτητών και Ενεργών Πολιτών, Διανοουμένων όλων των ηλικιών - που όσο κι αν δε διακρίνουν καθαρά πια τον εαυτό τους στον καθρέφτη του αύριο επιμένουν να σκέπτονται, να κρίνουν, να ονειρεύονται, να συγκινούνται, αποδεικνύει τελικά ότι η αντίσταση στη λησμονιά, είναι το μόνο όπλο της καθεμιάς και του καθένα μας, απέναντι στο χρόνο και την όποια κατεστημένη εξουσία.

Γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό σε μια κοινωνία όπως η δική μας, στην οποία όπως κατέγραφε επιγραμματικά και σε μια πρόσφατη επιφυλλίδα του ο Γ. Δερτιλής: «Κλείνει ιδρύματα ιστορικής έρευνας, πολτοποιεί αρχεία, καίει φακέλους, πάσχει δηλαδή από ηθελημένη αμνησία».

Η ηθελημένη όμως αμνησία οδηγεί τελικά σε κοινωνική και πολιτική ακρισία, που σακατεύει την αυτογνωσία μιας κοινωνίας, την πολιτική της πράξη, τα συλλογικά της οράματα. Καταλήγει σ' αυτό που οι ψυχολόγοι ονοματίζουν ως απώθηση.

Η αναγκαία αντίσταση σε όλα τούτα, αποδεικνύει επίσης ότι σε μια εποχή «εικονολογίας», όπως η ευαισθησία ενός Κούντερα χαρακτηρίζει τη σημερινή, που ο Λόγος μετατρέπεται σε Εικόνα και μάλιστα τηλεοπτικής συνεχούς ροής, δηλαδή απλουστευτική κι επίπεδη, η οποία αποσκοπεί περισσότερο να εγγραφεί στο ασυνείδητο τμήμα του εγκεφάλου μας παρά στο συνειδητό, υπάρχει και μια άλλη Εικόνα που έχει μια αντίστροφη πορεία... Εικόνα που γίνεται Λόγος και μάλιστα πολυσήμαντος.

Μπροστά σε τούτους τους πίνακες του Κοκκινίδη, η φράση αυτή έχω την αίσθηση ότι αποκτά άμεσο περιεχόμενο, χωρίς περιττές επεξηγήσεις.

Στόχος λοιπόν της εκδήλωσης τούτης που ανοίγει ουσιαστικά το Συνέδριό μας είναι ο εμπλουτισμός ολονών με τέτοιου είδους πολυσήμαντες εικόνες γνώσης για ένα χθες, που για κάποιους από μας είναι κομμάτι της βιωμένης προσωπικής ιστορίας, ενώ για άλλους -αρκετούς απ' ό τι βλέπω και αυτό είναι ιδιαίτερα ευχάριστο- απλά κομμάτι της ιστορίας της πατρίδας τους.

Ανάμεσα σ' αυτά τα δυο, τη βιωμένη μνήμη των συμβάντων και την

ιστορική καταγραφή κι ανάλυση, θα επιχειρήσουμε τούτο τ' απόγευμα, τη συγκρότηση μιας πρώτης κοινής δηλαδή συλλογικής μνήμης, που θα μας επιτρέψει ν' αποκτήσουμε προσλαμβάνουσες για όσα θ' ακουστούν απ' αύριο. Και μάλιστα μέσα από τον προνομιακό χώρο της τέχνης, του ντοκιμαντέρ, του πολιτισμού γενικότερα.

Τούτη βέβαια η προσπάθεια ανασυγκρότησης του συγκεκριμένου χθες μιας επταετίας, πες καλύτερα μιας εννιαετίας, μια που το βασιλικό πραξικόπημα του Ιουλίου 1965, ανεξάρτητα προθέσεων των πρωταγωνιστών του, αποθρασύνοντας τα εξωθεσμικά κέντρα εξουσίας, οδήγησε το ισχυρότερο απ' αυτά, το μετεμφυλιακό σώμα των αξιωματικών μιας πατριδοκάπηλης εθνικοφροσύνης, στο πραξικόπημα της εικοσιμιά τ' Απριλίου 1967, συμβατικό όριο-περιορισμό, όπως και κάθε όριο άλλωστε, του Συνεδρίου μας.

Μιας λοιπόν επταετούς νύκτας βαρβαρότητας και καταστολής, ενός πνεύματος στρατώνα, που τόσο χαρακτηριστικά αναδεικνύει εκείνο το «αποφασίζομεν και διατάσσομεν» των στρατοκρατικών εγκυκλίων και η οποία ταυτόχρονα υπήρξε και μια φωτεινή περίοδος δημιουργίας:

- πολιτιστικών διεργασιών, χωρίς προηγούμενο στην ιστορία αυτού του τόπου,
- ιδεολογικών αναζητήσεων,
- πλουραλιστικής προσπάθειας αυτογνωσίας, ελεύθερων πολιορκημένων (η μικρή έκθεση που οργανώσαμε ανάμεσα από τις χιλιάδες τίτλους πολιτικού βιβλίου και πολιτικών περιοδικών, που μετά μια πρώτη περίοδο αναγκαστικής σιωπής εκδόθηκαν τότε, το αποδεικνύει αυτό ανάγλυφα),
- δημιουργικής διασταύρωσης μηνυμάτων από το λαϊκό και επαναστατικό χθες της χώρας, αλλά και των ριζοσπαστικών και πολιτικών διεργασιών του τέλους εκείνης της ελπιδοφόρας δεκαετίας του '60, που υπερβαίνουν τα συντηρητικά κι εθνοκεντρικά μας στερεότυπα, αποδεικνύοντας για μια ακόμα φορά ότι πολιτιστικά στεγανά, τόξα και ποδεικνύοντας γραμμές, την ώρα της δημιουργικής πράξης του ανθρώπου δεν υφίστανται, ότι ο πολιτισμός με την ευρύτατη του έννοια είναι, παντού και πάντα, διεθνικός και οικουμενικός.

Μια φωτεινή περίοδος που τη βία και το σκοτάδι του καθεστώτος έσχιζαν αντιστασιακές πράξεις τιμής του Ανθρώπου, με το Α κεφαλαίο. Πράξεις ανένδοτα έξω από το πλαίσιο που πάσχιζαν να νομιμοποιήσουν για να νομιμοποιηθούν επιτέλους, εκείνοι οι θλιβεροί, επίορκοι αξιωματικοί και οι συνεργάτες τους.

Μιας εμπειρίας τελικά, γύρω από τη φύση, τις ανθρώπινες σχέσεις, τον έρωτα, τις αντοχές και προσμονές του σώματος, που είναι αδύνατο να γνωρίσεις σε ομαλές συνθήκες.

Αποδεικνύοντας επίσης για μια ακόμη φορά ότι το ζωντανό πολιτιστικό γίνεσθαι δεν είναι αποτέλεσμα εγκεφαλικών ονειρώξεων των δη-

μιουργών του, μα απάντηση στα ερεθίσματα που οι αντιφάσεις των κοινωνικών διεργασιών δημιουργούν γύρω τους και προφανώς του τρόπου πρόσληψης και βίωσης τους.

Η προσπάθεια ανασυγκρότησης όλων αυτών γίνεται πάντα βέβαια κάτω από το πρίσμα του παρόντος, του εκάστοτε παρόντος.

Έτσι συμβαίνει βλέπετε στην Ιστορία.

Γι' αυτό και κάθε εποχή ξαναγράφει την ιστορία.

Η μνήμη στο κάτω-κάτω όπως και η ιστορία δεν είναι ουδέτερη δεξαμενή πληροφοριών, ευαισθησιών και απόψεων, αλλά μια ζωντανή και συνεχώς μεταβαλλόμενη οντότητα.

Δεν έχει καμιά σχέση με τη μνήμη του προσωπικού μας υπολογιστή.

Μοιάζει –μας το δίνει αυτό ωραιότατα η Ρίκυ Βαν Μπουσχότεν στο πρόσφατο βιβλίο της– «πολύ περισσότερο μ' ένα αεικίνητο ποτάμι, το οποίο έχει σαν σταθερά σημεία, την κοίτη (το νοητικό υπόστρωμα), την πηγή (την αρχική εμπειρία) και την εκβολή (την αφήγηση) αλλά στο οποίο το νερό ανανεώνεται συνεχώς από εισροές ποικίλης προέλευσης και διοχετεύεται σε πλήθος διακλαδώσεων και παραποτάμων».

Και όλα αυτά ταυτόχρονα μέσα στο χώρο και τον χρόνο.

Όσο καλύτερα βέβαια ταιριάζουν τα μηνύματα στα νοητικά μας σχήματα, όσο πιο συγκροτημένη είναι η εμπειρία μας, τόσο και πιο οργανωμένη παρουσιάζεται η μνήμη.

Τόσο η επικοινωνία καθίσταται πραγματική, η μνήμη ενεργή, τρόπος ύπαρξης και όχι απλά γνώσης του χτες.

Και μόνο έτσι δε βρικολακιάζουν τα χτεσινά, δε μυθοποιούνται, αλλά αντίθετα μας επιτρέπεται να τα μελετήσουμε ήρεμα κι απλά.

Ξέρω τούτο απαιτεί αγώνα προσωπικό μα και συλλογικό.

Κι' απ' τη λέξη αγώνας δεν ξεχνώ βγαίνει και η λέξη αγωνία.

Απ' αγωνία λοιπόν, για μια άλλου είδους βαρβαρότητα κι ανελευθερία που τείνει να μας μετατρέψει όλες κι όλους σε μαζάνθρωπους προσωπικής μοναξιάς, απραξίας κι αποδοχής άκριτα μιας αντιδημοκρατικής πορείας ολοκλήρωσης του σήμερα και τούτη η γραφή για τη μνήμη, την παμπάλαια αρχαιοελληνική θεότητα που γέννησε τις Μούσες.

Άλκης Ρήγος

